

RUTGER DINGER

Vereniging 'De Hollandsche Molen' 65 jaar

Alleen de wind kost niets

Dit jaar bestaat 'De Hollandsche Molen', de vereniging tot behoud van molens in Nederland, 65 jaar. Een klein groepje enthousiaste pioniers richtte de vereniging in 1923 op en nu telt de organisatie zo'n 7000 leden. Het achterhoedegevecht dat de vereniging leverde tegen de sloop en afbraak van molens is niet voor niets geleverd: molens zijn nu erkende monumenten en de neergang van het nationale molenbezit is vooral dank zij 'De Hollandsche Molen' tot staan gebracht.

Eind 1986 telde Nederland nog 1042 molens; een jaar later waren het er tien meer: 975 windmolens en 77 watermolens. Dit maakte de voorzitter van de vereniging 'De Hollandsche Molen', dr. ir. R. van de Waal, bekend tijdens de Algemene Vergadering, die op 5 maart in Amsterdam werd gehouden. In de eerste jaren na de Tweede Wereldoorlog ging het molenbestand hard achteruit. De kentering kwam pas in de jaren zeventig: het aantal bleef toen stabiel en sinds enkele jaren is er eindelijk weer van groei sprake, het afgelopen jaar kwamen er zoals gezegd tien bij, waaronder de spiksplinternieuwe standerdmolen *De Put* op het bolwerk bij de oude vestingwal in Leiden.

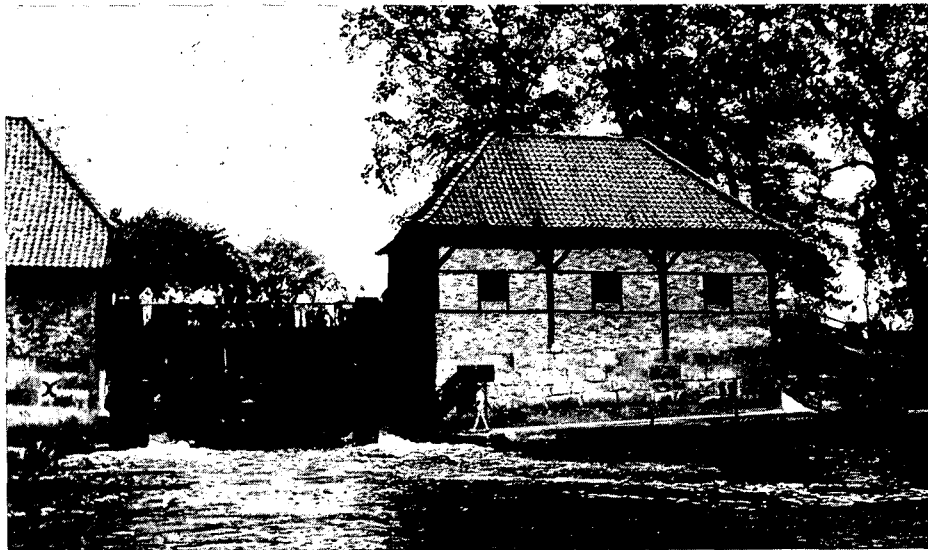
Onder de andere negen die weer aan Neerlands molenbezit konden worden toegevoegd waren de volgende vier stenen stellingmolens: *De Windotter* te IJsselstein, die al in 1918 werd ontakeld; *Oog in 't Zeil* te Cothen, ontakeld in 1936; *De Hoop* te Veen, ontakeld in 1978 en *De Witte Molen* te Nijmegen, gerestaureerd na de brand van 1981. Verder waren het *De Vooruitgang*, de beltkorenmolen te Oeffelt die in de jaren vijftig werd ontakeld. *De Zwaluw*, de koren-, pel- en houtzaagmolen te Birdaard, de paltrokmolen *Mijn Genoegen* in het Openluchtmuseum te Arnhem, de *spinnekop met stelling* in Koudum en de *weidmolen* van de Klikjespolder te Oostwoud.

Voorzitter Van de Waal, die ook binnen Heemschut als bestuurslid actief is,

maakte gewag van het feit dat het ombuigen van de neergaande lijn in het molenbestand zeker niet in de laatste plaats is te danken aan het particulier initiatief. Het aantal lokale en regionale molenorganisaties is de laatste tien jaar gegroeid van vijftig tot over de honderd. 'Wat dat betreft kan de particuliere molenwereld op een succesvolle decentralisatie wijzen,' vond hij. Minder tevreden is de heer De Waal over de decentralisatie van het monumentenbeleid van de overheid. Een gemeente met veertig monumenten krijgt volgens hem gemiddeld per jaar één ton rijkssubsidie en dat terwijl een molenrestauratie al gauw een paar ton kost. Hij achtte het dan ook niet verwonderlijk dat de gezichtsbepalende kerk in het centrum van de gemeente voor restauratie prioriteit krijgt boven de molen in de polder.

De uitvoering van de nieuwe rijkssubsidieregeling stemt 'De Hollandsche Molen' evenmin weinig hoopvol. Een restauratiesubsidie kan weliswaar voorgefinancierd worden, maar dat biedt geen soulaas omdat de meeste moleneigenaren geen belastingfaciliteiten genieten. De vereniging vreesde dat de regeling een papieren rompslomp en een verdergaande bureaucrativering met zich meebrengt. 'Juist de molenwereld is gewend sober, snel en efficiënt te werken,' zei dr. ir. Van de Waal, 'maar de voorwaarden werken alleen maar vertragend en kostenverhogend. Nu al duren de uitbetalingen van onderhoudssubsidies veel te lang.'

Tijdens de opening van de Oostendorper Watermolen te Haaksbergen (Ov.) op 14 mei werd ook het startsein voor Nationale Molendag 1988 gegeven (foto Leo Endedijk).

Het oude 'windrecht'

'De Hollandsche Molen' gaat het jubileumjaar in onder het motto: 'Alleen de wind kost niets'. Op talloze manieren wil de vereniging het belang van molenbehoud onder de aandacht van het publiek brengen. Want: alleen door de steun van velen houdt Nederland zijn molens draaiend en 'een sterke vereniging 'De Hollandsche Molen' - ook de komende 65 jaar - is daarvoor onontbeerlijk,' zei de heer Van de Waal.

'Alleen de wind kost niets'. Dat konden ze bepaald niet zeggen in de Middeleeuwen. Toen was de heersende koning of keizer oppermachtig. Niet alleen was hij de baas over al zijn onderdanen, maar zeker ook over de winden die boven zijn land woeien. Hij kon niet letterlijk 'van de wind leven', maar zijn landsheren - graven en hertogen - dienden hem wel een 'windrecht' te betalen voor alle molens in het landsheerlijk gebied die gebruik maakten van 'zijn' wind. De landsheren op hun beurt waren gerechtigd 'windgeld' te vragen van de molenaars. Dat was uiteraard een hoger bedrag dan zij aan de vorst moesten afdragen aan 'windrecht'. De molenaars kregen in ruil het zakelijk 'recht van windvang', wat inhield dat er geen bomen mochten worden geplant op plaatsen waar ze de vrije toestroom van wind naar de molen konden belemmeren tot schade van molenaar, landsheer en vorst. Wind kostte toen geld en het was allemaal keurig geregeld.

Deze oude rechtsregels bleven van kracht tot na de Franse Revolutie, maar nog jaren nadien zijn er processen gevoerd waarbij met name het 'recht van windvang' een rol speelde. Dit zakelijk recht werd opgevat als een vermogensdeel bij verkoop van eigendom. Maar dit alles ter zijde. Menig molenliefhebber zou bijna terugverlangen naar de tijden dat vrije toestroom van wind naar de molen nog een erkend recht was.

'De Roos' wordt opgeknapt

Terug naar het heden, naar de jubilerende vereniging. Dit jaar nog hoopt 'De Hollandsche Molen' een begin te maken met de restauratie van de stellingkorenmolen *De Roos* te Delft. Vier jaar staat hij nu zonder gevlucht. Het herstel kan na jaren van voorbereiding eindelijk een aanvang nemen. 'De Hollandsche Molen' wil *De Roos* rechtzetten en weer geheel draaivaardig maken. Kosten: bijna één miljoen gulden. De vereniging ontvangt van vele kanten financiële ondersteuning en heeft daarvoor grote erkentelijkheid. Ook in Delft wordt eens te meer bewezen dat 'juist een goede samenwerking van overheid en particulier initiatief ons cultuurverleden een goede toekomst kan bieden,' zo zei de heer Van de Waal in zijn jaarrede in Amsterdam.

Tijdens diverse evenementen kreeg het jubileum van de vereniging een extra accent. Dit jaar viel voor het eerst de *Nationale Molendag* op zaterdag 14 mei niet samen met de Landelijke Fietsdag. Dankzij de inzet en de steun van vele vrijwillige molenaars en alle molenorganisaties waren op deze Molendag honderden molens draaiend te zien. 'De Hollandsche Molen' liet de officiële start van de Molendag plaatsvinden in Haaksbergen, waar na een

HERGEBRUIK

***Molen De Roos vóór 1984, toen het wiekenkruis van de Delftse stellingmolen werd afgenomen.
In 1988 hoopt 'De Hollandse Molen' met de omvangrijke restauratie te kunnen beginnen.
Rechts Molen de Roos ontgaan van het wiekenkruis in maart 1986 (foto's A.J. de Koning).***

ingrijpende restauratie de *Oostendorper watermolen* feestelijk werd geopend.

Elke molen is gemiddeld eens in de twaalf jaar toe aan een grote opknapbeurt. Dat kost handenvol geld. Daarnaast vragen molens, blootgesteld als ze zijn aan weer en wind, veel en regelmatig onderhoud. Voor een verantwoorde instandhouding van het molenbestand is jaarlijks tien miljoen gulden nodig. Een belangrijk deel van die kosten wordt gedekt door subsidies van rijk, provincies en gemeenten. Maar de rest moet komen van particulieren, bedrijven, moleneigenaren en molenorganisaties. 'De Nederlandsche Molen' kan helpen aan adressen van regionale molenorganisaties. Men kan ook lid worden van 'De Nederlandsche Molen', vereniging tot behoud van molens in Nederland, Herengracht 476, 1017 CB Amsterdam. Giro 11 35 90, rekening bij de Rabo-bank 39.37.60.170. Minimumcontributie f 25,- per jaar, jeugdleden tot 17 jaar f 12,50. ■